

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ

ԵՎ

ՔԵՄՈՆԻՔՍ ԻՆԹԵՐՆԵՅՇՆԼԻ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

ՎՃԻՌՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԵՐԵՎԱՆ 2002

ASSOCIATION OF JUDGES OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

SPONSORED BY
THE COUNCIL OF EUROPE
AND
CHEMONICS INTERNATIONAL INC.

COLLECTION OF JUDGMENTS
OF EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Մասնագիտական խմբագիր

YEREVAN 2002

Ալվինա Գյուլումյան
ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ,
ՀՀ դատավորների միության նախագահ

Պատասխանատու խմբագիր

Լիանա Հակոբյան
ՀՀ սահմանադրական դատարանի
աշխատակազմի գլխավոր մասնագետ

Լեզվական խմբագիր

Աիդա Կարապետյան

Ժողովածուի մեջ ընդգրկված վճիռները անգլերենից թարգմանել են.

Լուսինե Պողոսյանը
Մարինա Մխիթարյանը
Սուսաննա Բաղդասարյանը
Կարինե Բալայանը

ՈՐՈՇՈՒՄ

Հենրիկաս Դակտարասի՝ Լիտվայի դեմ ներկայացրած թիվ 42095/98 գանգատի ընդունելիության վերաբերյալ

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (Երրորդ բաժանմունք) 2000թ. հունվարի 11-ի նիստում, կազմով՝

Պրն Ժ.-Պ. Կոստայի, նախագահ,
Պրն Նիկոլաս Բրատցայի,
Պրն Լ. Լուկադեսի,
Տկն Ֆ. Թուկենսի,
Պրն Վ. Ֆուրմանի,
Տկն Հ. Ս. Գրեվի,
Պրն Կ. Թրաժայի,

Տկն Դ. Դոլլեի, Բաժանմունքի քարտուղար,

Հիմնվելով Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածի վրա, ելնելով Հենրիկաս Դակտարասի՝ 1998թ. հուլիսի 8-ին ներկայացրած և որպես թիվ 42095/98 գործ 1998թ. հուլիսի 8-ին գրանցված գանգատից, Ղեկավարվելով Դատարանի կանոնակարգի 49-րդ հոդվածով, ելնելով 1998թ. դեկտեմբերի 29-ին պատասխանող կառավարության ներկայացրած բացատրություններից և ի պատասխան դրանց՝ 1999թ. փետրվարի 25-ին դիմողի ներկայացրած բացատրություններից, հորհրդակցելով՝ որոշեց.

Փաստեր

Դիմողը Լիտվայի քաղաքացի է, ծնված 1957թ.: Ներկայումս կալանավորված է և գտնվում է Վիլնյուսի Ռաս բանտում: Դատարանում նրան ներկայացնում են Կաունասում գործող փաստաբան պրն Գիրդգիուզասը և Վիլնյուսում գործող փաստաբան պրն Վ. Սվիդերսկիսը: Գործին առնչվող փաստերը, ըստ կողմերի ներկայացման, կարելի է ընդհանրացնել հետևյալ կերպ:

Ա. Գործի առանձին հանգամանքներ

Քրեական գործի վարույթ

Դիմողը մեղավոր է ճանաչվել 1976թ. և 1977թ.՝ խուլիգանության համար, իսկ 1987թ.՝ շորթման համար, և դատապարտվել է ութ տարի ժամկետով ազատազրկման: Նա բանտից ազատ է արձակվել 1990 թվականների սկզբին:

Գլխավոր դատախազի տեղակալի թույլտվությամբ (sanckcija) 1996թ. փետրվարի 3-ին դիմողը ձերբակալվել է՝ կանխիչ կալանքի վերաբերյալ նորմի հիման վրա (prevencinis sulaikymas): Կանխիչ կալանքի համար սահմանված էր 60-օրյա ժամկետ,

որը հաստատվել էր Վիլնյուսի շրջանային դատարանի քրեական պալատի նախագահի (apygardos teismas) կողմից 1996թ. փետրվարի 5-ին: Դիմողի նկատմամբ կանխիչ կալանքը սահմանվել է Քրեական դատավարության օրենսգրքի 50-րդ հոդվածի 1-ին կետի հիման վրա, որը կանխիչ կալանք թույլատրում է բանդիտիզմի, քրեական խմբավորմանը մասնակցության և անձի ահաբեկման համար: 1996թ. փետրվարի 12-ին Վիլնյուսի շրջանային դատարանի նախագահը մերժել է կանխիչ կալանքի կարգադրության դեմ ուղղված դիմողի բողոքը:

Դիմողը կասկածվում էր լիտվացի մի պոպ երգչուհու և վերջինիս ընկերոջը ծեծի ենթարկելու մեջ: 1996թ. փետրվարի 5-ին Գլխավոր դատախազության դատախազներից (Generalin prokuratra) մեկի կողմից հարուցվել է քրեական հետապնդում՝ խուլիգանության մեղադրանքով (այսուհետ՝ «խուլիգանության գործ»):

1996 թ. փետրվարի 18-ին դատախազի կողմից հարուցվել է ևս մեկ քրեական գործ. այս անգամ դիմողը կասկածվել է առևանգված մեքենայի համար 7000 ԱՄՆ դոլարի չափով փրկագին պահանջելուն և այն ստանալուն աջակցելու մեջ (այսուհետ՝ «փրկագնի գործ»):

1996թ. ապրիլի 1-ին դիմողին մեղադրանք է առաջադրվել փրկագնի գործի չորս կետերով: Հիմնական մեղադրանքը վերաբերել է բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելուն: Նույն օրը դիմողը հարցաքննվել է վերոհիշյալ մեղադրանքների կապակցությամբ:

1996թ. ապրիլի 1-ին դատախազը կարգադրել է կալանավորել դիմողին՝ վերջինիս նկատմամբ փրկագնի գործով առաջադրված մեղադրանքների կապակցությամբ: Նույն օրը մեկուսարանի պետին ուղղված նամակով դատախազը մեկուսարանի ղեկավարությունից պահանջել է մինչև 1996թ. ապրիլի 15-ը արգելել դիմողի շփումները պաշտպանության կողմի հետ՝ առանց այդ մասին դատախազության գրավոր թույլտվության:

1996թ. ապրիլի 5-ին Վիլնյուսում սպանվել են փրկագնի գործով երկու վկաները:

1996թ. ապրիլի 15-ին մեկուսարանի պետին ուղղված նամակով դատախազը տեղեկացրել է, որ որոշում է կայացրել ներկա գտնվել դիմողի և նրա պաշտպանների հանդիպումներին, ինչպես նաև վերահսկել գործին առնչվող նամակագրությունը. մեկուսարանի ղեկավարությանը կրկին պահանջ է ներկայացրել չթույլատրել դիմողի շփումները պաշտպանի հետ՝ առանց դատախազի գրավոր թույլտվության:

1996թ. հունիսի 18-ին Վիլնյուսի շրջանային դատարանի դատավորի կողմից դիմողի կալանքի ժամկետը երկարացվել է մինչև 1996թ. օգոստոսի 31-ը, և ապա 1996թ. օգոստոսի 29-ին վերոհիշյալ ժամկետը երկարացվել է մինչև 1996թ. հոկտեմբերի 1-ը:

1996թ. սեպտեմբերի 20-ին խուլիգանության գործը կարճվել է:

Փրկագնի գործի նախաքննությունն ավարտվել է 1996թ. սեպտեմբերի 26-ին: Այդ օրվանից մինչև 1996թ. հոկտեմբերի 1-ը դիմողին և նրա պաշտպանին՝ ծանոթանալու համար, տրամադրվել են գործի նյութերը:

Ծանոթանալով գործի նյութերին՝ դիմողն իր բողոքները ներկայացրել է դատախազին՝ պնդելով, որ իրեն ներկայացված մեղադրանքներն անհիմն են:

1996թ. հոկտեմբերի 1-ին դատախազը մերժել է այդ բողոքները: Դատախազը, inter alia, նշել է, որ «մեղավորությունն ապացուցվել է նախնական քննության ընթացքում հավաքված ապացույցներով»:

1996թ. հոկտեմբերի 2-ին Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահը գործը փոխանցել է Վիլնյուսի շրջանային դատարան: Չնայած նրան, որ գործն սկզբնապես հանձնվել էր Կաունասի շրջանային դատարան, Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահը որոշում է կայացրել գործը փոխանցել Վիլնյուսի շրջանային դատարան:

1996թ. հոկտեմբերի 7-ին դիմողը բողոք է ներկայացրել Վիլնյուսի շրջանային դատարան՝ պնդելով, որ իրեն կալանավորելու մասին ներպետական պատշաճ որոշում չի եղել և իր կալանավորումն ապօրինի էր:

1996թ. նոյեմբերի 18-ին դիմողը բացարկ է հայտնել Գլխավոր դատափազի տեղակալին՝ պնդելով, որ նշված պաշտոնյան անկողմնակալ չի եղել և խախտել է ներպետական քրեադատավարական նորմերը՝ թույլատրելով դիմողի կանխիչ կալանքը. դիմողը գտնում էր, որ նշված դատախազը չէր կարող դատաքննության ընթացքում պաշտպանել մեղադրանքը:

1996թ. նոյեմբերի 18-ին Վիլնյուսի շրջանային դատարանի դատավորը դիմողի գործը քննության է նշանակել: Դատավորը մերժել է Գլխավոր դատախազի տեղակալին դիմողի հայտնած բացարկը՝ անհիմն լինելու պատճառաբանությամբ: Գլխավոր դատախազի տեղակալի դեմ դիմողի հաջորդ բացարկը դատավորը մերժել է 1997թ. փետրվարի 5-ին:

1997թ. փետրվարի 13-ին Վիլնյուսի շրջանային դատարանի դատավորը դիմողին մեղավոր է ճանաչել մեղադրանքի երկու կետով՝ բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու և տուժողին սուտ ցուցմունքներ տալուն դրդելու համար: Նա դատապարտվել է որպես գլխավոր հանցակից՝ բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու հանցագործության կատարման մեջ: Մեղադրանքի մյուս երկու կետերով դիմողն արդարացվել է: Դիմողը դատապարտվել է յոթ տարի վեց ամիս ազատազրկման: Նշանակվել է նաև 15.000 լիտվական լիտա տուգանք և սեփականության բռնագրավում:

Հիմնվելով փրկագնի գործով մի քանի վկաների այն ցուցմունքների վրա, որ դիմողը «հեղինակություն է քրեական աշխարհում», դատավորը դատավճռում նշել է. «դատարանը հանգեց այն եզրակացության, որ [վերոնշված վկաներից մեկը]... տեղյակ լինելով մեքենաները վերադարձնելու՝ Կաունասում գործող եղանակին, դիմել է հանցագործ աշխարհի պարագլուխներից մեկին՝ ամբաստանյալ Յ. Դակտարասին», որը պահանջել և ստացել է փրկագինը:

Դիմողը բողոքարկել է վերոնշյալ դատավճիռը՝ վկայակոչելով ներպետական դատավարական և նյութական իրավունքի բազմաթիվ խախտումներ: Նա նշել է, *inter alia*, որ ոտնահարվել են անձամբ պաշտպանվելու և վկաներին հարցեր ուղղելու իր իրավունքները, և որ դատարանի կողմից իրեն որպես «հանցագործ աշխարհի պարագլուխներից մեկը» ներկայացնելը կանխակալ էր և անօրինական: Այս կապակցությամբ նա ընդգծել է, որ երբևէ չի դատապարտվել քրեական խմբավորման հետ կապ ունենալու մեղադրանքով: Դիմողը պնդում էր, որ իրեն զրկել են անկողմնակալ և անկախ դատարանի կողմից իրականացվող արդարացի դատավարությունից:

1997թ. ապրիլի 23-ին վերաքննիչ դատարանը բողոքը քննության է առել իրավունքի հարցերի տեսակետից և որոշել է գումարել լիազումար նիստ:

1997թ. մայիսի 24-ին վերաքննիչ դատարանը գումարել է լիազումար նիստ, որին ներկա էին դիմողը և նրա երկու ներկայացուցիչները: Վերանքնիչ դատարանը փոփոխություն է կատարել 1997թ. փետրվարի 13-ի դատավճռում: Վերանքնիչ դատարանը գտել է, որ այնքանով, որքանով դիմողը մեղադրվում էր բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու մեջ, նա պետք է դատապարտվեր որպես երկրորդական հանցակից և ոչ թե որպես գլխավոր հանցակից, ինչպես գտել էր առաջին ատյանի դատարանը: Այնուհանդերձ, վերաքննիչ դատարանն անփոփոխ է թողել Վիլնյուսի շրջանային դատարանի կողմից նշանակված պատժաչափը:

Դիմողը վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել Գերագույն դատարան (Aukš iausuasus Teismas)՝ հայտարարելով, որ ստորին ատյանի երկու դատարաններն էլ խախտել են

ներպետական օրենսդրությունը, և որ ինքը չի կատարել իրեն մեղսագրվող հանցանքը:

1997թ. հունիսի 3-ին Վիլնյուսի շրջանային դատարանի դատավորը, որը կայացրել էր 1997թ. փետրվարի 13-ի դատավճիռը, Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահին ուղղված նամակում վիճարկել է հանցագործությանը դիմողի մասնակցության կապակցությամբ 1997թ. մայիսի 27-ի դատավճռում տեղ գտած՝ վերաքննիչ դատարանի եզրահանգումները: Իր նամակում առաջին ատյանի դատարանի դատավորը պնդել է, որ բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու մեղադրանքով դիմողը պետք է դատապարտվեր որպես գլխավոր, և ոչ թե երկրորդական հանցակից: Դատավորը Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահին առաջարկել է ներկայացնել վճռաբեկ միջնորդություն (kascinis teikimas)՝ բեկանելու վերաքննիչ դատարանի դատավճիռը և վերականգնելու առաջին ատյանի դատարանի դատավճիռը:

1997թ. օգոստոսի 27-ին Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահը վճռաբեկ միջնորդություն է ներկայացրել Գերագույն դատարանի քրեական պալատի դատավորներին: Միջնորդության մեջ, inter alia, նշվում էր, որ «վերաքննիչ դատարանը պատշաճ ձևով չէր մեկնաբանել և կիրառել օրենքը... Եղած նյութերի հիման վրա հաստատվել է, որ Յ. Դակտարասը... կատարել էր մի խումբ անձանց մտադրությունը և կամքը... և [նա] գլխավորն էր բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու հանցանքի մեջ»: Քրեական պալատի նախագահը հիմնվել է հանցագործության կատարման ժամանակ գործող ներպետական օրենսդրության առանձին դրույթի, այն է՝ Քրեական օրենսգրքի նախկին 150-րդ հոդվածի 3-րդ կետի վրա, որը պետք է կիրառվեր դիմողի արարքի նկատմամբ: Նախագահը միջնորդել է «բեկանել վերաքննիչ դատարանի 1997թ. մայիսի 27-ի դատավճիռը... և վերականգնել Վիլնյուսի շրջանային դատարանի 1997թ. փետրվարի 27-ի դատավճիռը»:

1997թ. սեպտեմբերի 8-ին Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահը նշանակել է զեկուցող դատավոր: 1997թ. սեպտեմբերի 23-ին Նախագահը գործը քննելու համար նշանակել է նաև Գերագույն դատարանի քրեական պալատի երեք դատավորից կազմված կոլեգիալ կազմ:

1997թ. դեկտեմբերի 2-ին տեղի է ունեցել վճռաբեկ բողոքի քննությունը: Մեղադրանքի կողմը ներկայացրել է Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահի վճռաբեկ միջնորդությունը: Լսումներին ներկա էին դիմողը և նրա պաշտպանը: Այդ օրը Գերագույն դատարանը բեկանել է վերաքննիչ դատարանի դատավճիռը և վերականգնել է Վիլնյուսի շրջանային դատարանի դատավճիռը: Վճռաբեկ դատարանը մերժել է դիմողի բողոքը և բավարարել է վճռաբեկ միջնորդությունը: Գերագույն դատարանը դիմողին ճանաչել է որպես բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու հանցանքի մեջ գլխավոր հանցակից:

Դիմողի գործի շուրջ լրատվամիջոցների ծավալած արշավը

1990 թվականների սկզբից ի վեր լրատվամիջոցները դիմողին ներկայացրել էին որպես տարբեր կազմակերպված հանցագործությունների պատասխանատու՝ ինչպես Կաունասում, այնպես էլ Լիտվայի այլ շրջաններում: Դիմողի կալանավորումը և դրան հաջորդած դատավարությունը նույնպես քննարկման առարկա են դարձել բազմաթիվ հեռուստածրագրերում:

1996թ. փետրվարի 6-ին «Ռեսպուբլիկա» անկախ օրաթերթը տպագրել է մի հոդված, որի վերնագիրն էր «Պաշտոնյաներն ընդդեմ մաֆիայի պարագլուխ Յ.Դակտարասի»: Արդարադատության նախարարը, մեկնաբանելով դիմողի ձերբակալումը, ասել է.

(Թարգմանություն)

«Նախ և առաջ այս ձերբակալումը ողջունելի է...թեպետ որոշման կայացումը շատ ձգձգվեց:»

Նույն հողվածում բերվում էին Սեյմի (Խորհրդարանի) փոխնախագահի՝ դիմողի ձերբակալման վերաբերյալ ասված հետևյալ բառերը.

(Թարգմանություն)

«Ես համոզված եմ, որ սա պետք է արվեր ... ավելի շուտ: Այս դեպքում, սակայն, ես չեմ կարծում, որ կանխիչ կալանքի անհրաժեշտություն կար: Այս դեպքում արդյունավետ կլիներ կալանավորումը և որքան շուտ թույլատրվի այս կալանավորումը, այնքան լավ: Այնուհանդերձ, եթե գնահատելու լինեցնք այս ձերբակալումը զուտ քաղաքական տեսանկյունից, ես կարծում եմ, որ Յ.Դակտարասին կալանավորելու պահը այնքան էլ ճիշտ չէր ընտրված... . Բոլոր դեպքերում ... այս ձերբակալումը... անկասկած, ճիշտ քայլ է»:

1996թ. փետրվարի 6-ին «Ռեսպուբլիկա» օրաթերթի լրագրողներից մեկը «Գլխավոր դատախազությունն ընդդեմ Յ.Դակտարասի» հողվածում գրում է.

(Թարգմանություն)

«Երեկ երեկոյան գլխավոր դատախազի տեղակալ Ա.Պաուլասկուսը հայտարարեց, որ [խուլիգանության գործը] միայն մեկն էր բազմաթիվ պատճառներից, որոնք դրդեցին Գլխավոր դատախազությանը դիմել ավելի վճռական քայլերի: Յ. Դակտարասի գործողությունները հետքեր են թողել ամբողջ Լիտվայով մեկ, և դատախազությունը հավաքել է բավարար քանակությամբ ապացույցներ»:

1996թ. դեկտեմբերի 18-ին երկրի ամենամեծ «Լիետվոս Ռիտաս» անկախ թերթի թղթակիցներից մեկը «Դատախազ Ա.Պաուլասկուսը կրկին ընդդեմ մաֆիայի պարագլխի» հողվածում ասում էր.

(Թարգմանություն)

«Ինչպես նշում է [Գլխավոր դատախազի տեղակալ] Ա.Պաուլասկուսը այս գործի կարևորությունը պայմանավորված է Յ.Դակտարասի անձով, որը Կաունասի կազմակերպված հանցավոր խմբի պարագլուխն է: Ա.Պաուլասկուսը հայտարարել է, որ նույնիսկ իրենք՝ հանցագործներն են ասում, որ Յ.Դակտարասը թիվ առաջին հանցագործն է»:

Գլխավոր դատախազի տեղակալը վերոնշյալ հողվածում նաև ասել է.

(Թարգմանություն)

«Իսկ Յ.Դակտարասի, որպես կազմակերպված հանցավորության ոլորտում ճանաչված պարագլխի, գործողությունները կհետաքննվեն:»

«Ռեսպուբլիկա» թերթի լրագրողներից մեկը 1996թ. դեկտեմբերի 19-ի հողվածում ասում է.

(Թարգմանություն)

«Երբ [Գլխավոր դատախազի տեղակալ] Ա.Պաուլասկուսին հարցրին, թե արդյո՞ք Յ.Դակտարասի հանցանքները հեշտությամբ կապացուցվեն դատարանում, վերջինս պատասխանեց, որ ինքը կասկած չունի դրանում: Նա ավելացրեց, որ ամբաստանյալի մյուս հանցանքների հետ կապված նյութերը արդեն հավաքվում են: «Մենք կներկայացնենք այդ նյութերը դատարանին ավելի ուշ, երբ այս գործով ամբաստանյալի նկատմամբ կայացվի դատավճիռ»: ասել է Ա.Պաուլասկուսը»:

«Ռեսպուբլիկա» թերթի մի լրագրող 1997թ. հունվարի 10-ի հողվածում գրում է.

(Թարգմանություն)

«Առաջին դատական լսումներից առաջ Գլխավոր դատախազի տեղակալ Ա.Պաուլասկուսը հայտարարեց, որ այս չորս մեղադրանքները [փրկագնի գործում]... մեծ գործի միայն սկիզբն են, և, որ շուտով [դիմողին] կներկայացվեն նոր, շատ ավելի լուրջ մեղադրանքներ...»:

Գլխավոր դատախազության դատախազներից մեկը նույն հողվածում, խոսելով փրկագնի գործով դիմողին առաջադրված մեղադրանքների մասին, ասել է.

(Թարգմանություն)

«Ես կարող եմ հաստատապես ասել, որ մենք չենք պատրաստվում սահմանափակվել այս դրվագներով: Սա միայն սկիզբն է...: [Դիմողի] խղճին պետք է ծանրանան մի քանի հանցագործություններ. սակայն ամեն ինչ պետք է ապացուցվի... Մենք նաև տեղյակ ենք, որ Յ.Դակտարասը կրակել է Կաունասի մեկ այլ հանցագործի վրա: Բայց այդ կապակցությամբ ոչինչ հնարավոր չէ անել. «տուժողը» ամեն ինչ հերքում է, և նա ավելի շուտ կհամաձայնվեր դատապարտվել ազատազրկման, քան թե մեզ որևէ բան ասել: Ուստի տվյալ իրավիճակում ավելի ճիշտ է կալանավորել ոմն «մաֆիոզի» փոքր, բայց ապացուցված հանցանքի համար, քան թե ազատ արձակել նրան»:

1997թ. փետրվարի 6-ի «Լիետվոս Ռիտաս» թերթում տպագրված հոդվածը մեջբերում է Գլխավոր դատախազի տեղակալի հայտարարությունից.

(Թարգմանություն)

«Ես թույլատրել եմ Յ.Դակտարասի նախնական կալանքը. սակայն դրա օրինականությունը հաստատվել է դատավորի որոշմամբ: Ես մեղադրում եմ Յ.Դակտարասին, որովհետև նա Յ.Դակտարասն է»:

1997թ. փետրվարի 11-ին «Ակիստատա» անկախ թերթի լրագրողը գրում է.

(Թարգմանություն)

«Անցած չորեքշաբթի [Գլխավոր դատախազի տեղակալ] Ա.Պաուլասկուսը հրապարակայնորեն հայտարարեց, որ նա պաշտպանել է մեղադրանքը միայն այն պատճառով, որ դա Յ.Դակտարասի դատավարությունն էր»:

1997թ. մարտի 1-ին «Վեիդաս» անկախ ամսագրում տպագրվեց Գլխավոր դատախազի տեղակալի հետ հարցազրույց: Դիմողի ձերբակալման մասին խոսելիս՝ նա ասաց.

(Թարգմանություն)

«[Խուլիգանության գործը] վերջին կաթիլն էր: Հասկանալով, որ կատարվածը կլուսաբանվի մամուլում, ինչը և տեղի ունեցավ, մենք հասկացանք, որ դրանից հետո Յ.Դակտարասը ժամանակավորապես կանհետանա: Այդպիսին է ՆՐԱՆՑ ինքնապաշտպանական բնագործը. իրենց վերաբերյալ բացասական տեղեկատվություն լսելուն պես ՆՐԱՆՔ սուզվում են, և հետո շատ դժվար է նրանց գտնել: Բացի դրանից, Յ.Դակտարասին ձերբակալելու ժամանակը վաղուց հասունացել էր: Կարելի էր ենթադրել, որ [պոպ աստղին] ծեծելու մասին հոդվածի արդյունքում մենք կհայտնվեինք նաև քաղաքական գործիչների ճնշման ներքո, և նման պայմաններում սեփական գործողություններն արդարացնելու մեր ճիգերը պարզապես ծիծաղելի կլինեին. ահա թե ինչու որոշվեց ձերբակալել նրան»:

1997թ. վերջին նախագահական ընտրարշավի ընթացքում նախկին գլխավոր դատախազի տեղակալ Ա. Պաուլասկուսի թեկնածությունը ներկայացնող գովազդում լիտվական հեռուստատեսությամբ ցուցադրվել են հատվածներ դիմողի դատաքննության տեսանյութից:

Բ. Համապատասխան ներպետական օրենսդրությունը

Քրեական դատավարության օրենսգրքի գործին առնչվող դրույթները (Baud iamojo proceso kadeksas)

Կանխիչ կալանքի վերաբերյալ դրույթներ

Նախկին 50-րդ հոդվածի 1-ին կետը (ուժի մեջ էր մինչև 1997թ. հունիսի 30-ը) թույլ էր տալիս կալանավորումը՝ կանխելու համար երեք տեսակի հանցագործության կատարումը, այն է՝ բանտիտիզմ, մասնակցություն քրեական

խմբավորմանը և անձի ահաբեկում: Վերը նշված նորմի համաձայն կալանքի վերցված անձը կարող էր բողոքարկել դատավորի՝ կանխիչ կալանքը հաստատող որոշումը: Վերադաս դատավորի որոշումը վերջնական էր և չէր կարող բողոքարկվել:

Կալանավորում

Համաձայն նախկին 10-րդ և 104-րդ հոդվածների (ուժի մեջ էին մինչև 1996թ. հունիսի 21-ը)՝ անձը կարող էր ձերբակալվել և կալանավորվել դատարանի կամ դատավորի հրամանի հիման վրա, կամ դատախազի թույլտվությամբ: Վերոնշյալ դրույթների՝ ներկայումս գործող տարբերակները նախատեսում են անձի կալանավորումը միայն դատարանի կամ դատավորի որոշման հիման վրա:

Համաձայն 106-րդ հոդվածի 3-րդ կետի (տարբերակը ուժի մեջ էր 1996թ. հունիսի 21-ից մինչև 1998թ. հունիսի 24-ը)՝ կալանավորման ժամկետը երկարացնելու համար դատավորը պարտավոր է հրավիրել դատական նիստ, որին պետք է հրավիրվեն պաշտպանը և դատախազը, իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ նաև կալանավորված անձը: Համաձայն 249-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 250-րդ հոդվածի 1-ին կետի, դատավորն անձամբ կամ դատարանը՝ լսումների ժամանակ պետք է որոշի, թե արդյո՞ք մեղադրյալի նկատմամբ խափանման միջոցը ճիշտ է ընտրված:

Նախկին 226-րդ հոդվածի 6-րդ կետը (ուժի մեջ էր մինչև 1998թ. հունիսի 24-ը) նախատեսում էր, որ այն ժամանակահատվածը, երբ մեղադրյալը և նրա պաշտպանը ծանոթանում են գործի նյութերին, չի մտնում նախնական քննության և կալանքի ժամկետների մեջ:

Համաձայն 52-րդ, 58-րդ և 267-րդ հոդվածների, մեղադրյալը և անբաստանյալը կարող են «դիմել»՝ գրավը որպես խափանման միջոց կիրառելու խնդրանքով:

Համաձայն նախկին 372-րդ հոդվածի 4-րդ կետի (ուժի մեջ էր մինչև 1999թ. հունվարի 1-ը) կալանավորելու կամ կալանքը վերացնելու մասին դատարանի որոշումները չեն կարող բողոքարկվել:

Համաձայն 398-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, եթե բողոքարկվում է առաջին ատյանի դատարանի դատավճիռը, ապա այն ուժի մեջ է մտնում բողոքի կապակցությամբ դատավճռի կայացումից հետո: Ըստ 398-րդ հոդվածի 4-րդ կետի և 399-րդ հոդվածի 4-րդ կետի, վերաքննիչ դատարանի որոշումն ուժի մեջ է մտնում դրա հրապարակման պահից: Ուստի ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ կալանքի տակ գտնվող անձը համարվում է կալանքի տակ գտնվող առաջին ատյանի դատարանի կողմից դատապարտումից հետո մինչև վերաքննիչ դատարանի կողմից՝ առաջին ատյանի դատարանի դատավճռի դեմ ուղղված բողոքի լուծումը:

Դատավարության արդարացիությունը

Հոդված 14. «Քրեական գործերով արդարադատություն իրականացնելիս դատավորներն անկախ են և ենթարկվում են միայն օրենքին: Դատավորները քրեական գործերը լուծում են օրենքի համաձայն և իրենց խղճով, այնպիսի պայմաններում, որոնք թույլ չեն տալիս նրանց վրա արտաքին ազդեցություններ: Արգելված է ցանկացած միջամտություն դատավորի կամ դատարանի գործունեությանը՝ արդարադատություն իրականացնելիս, և հանգեցնում է օրենքով սահմանված պատասխանատվության»:

Հոդված 76. «Դատարանը, դատախազը, հետաքննիչը և քննիչը պետք է ապացույցները զնահատեն իրենց ներքին համոզմամբ, որոնք պետք է հիմնվեն գործի բոլոր հանգամանքների լրիվ, ամբողջական և անաչառ վերլուծության վրա, համաձայն օրենքին և իրավագիտակցության»:

Ոչ մի ապացույց չպետք է կանխակալ ազդեցություն ունենա դատարանի, դատախազի, հետաքննիչի կամ քննիչի վրա»:

Դատավորների անաչառությունը և բացարկի հնարավորությունները

Համաձայն 29-րդ հոդվածի 3-րդ կետի, դատավորը չի կարող մասնակցել դատավարության որևէ փուլի, եթե շահագրգռված է դրա արդյունքով: Համաձայն նույն հոդվածի 4-րդ կետի, դատավարության կողմերը կարող են մատնանշել այն հանգամանքները, որոնք կասկածի տակ են դնում դատավորի անկողմնակալությունը:

Համաձայն 31-րդ հոդվածի, այն դատավորը, որի անկողմնակալության առնչությամբ կան կասկածի օրինական հիմքեր, պետք է ինքնաբացարկ հայտնի: Նույն հիմքերով դատավորին կարող են բացարկ հայտնել ինչպես ամբաստանյալը, այնպես էլ դատավարության մյուս մասնակիցները:

Երբ գործը քննության է առնվում դատավորների կոլեգիալ կազմի կողմից, դատավորներից մեկին հայտնած բացարկի հարցը լուծում է դատավորների կոլեգիան: Երբ բացարկը հայտնվում է ողջ կազմին, դատավորների կոլեգիան ինքն է լուծում բացարկի հարցը՝ ձայների պարզ մեծամասնությամբ:

Համաձայն 427-րդ հոդվածի 3-րդ կետի, վճռաբեկ պալատի նախագահը, գործը քննության առնելու համար դատավորների կոլեգիալ կազմը ձևավորելիս, պետք է կողմերին հարցնի, թե արդյոք նրանք ցանկություն ունեն բացարկ հայտնելու դատավորներին»:

Ընդդատության փոխանցումը մի դատարանից մյուսին

42-րդ հոդվածը Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահին իրավունք է տալիս առանձին դեպքերում ընդդատությունը փոխանցել մի դատարանից մյուսին՝ ապահովելու համար արդարադատության պատշաճ իրականացումը: Համաձայն 43-րդ հոդվածի և 372-րդ հոդվածի 4-րդ կետի, կողմերն իրավունք չունեն վիճարկելու որևէ կոնկրետ դատարանի իրավազորությունը տվյալ գործի առնչությամբ:

Դատախազի մասնակցությունը

Ըստ 44-րդ հոդվածի, օրենքի համաձայն նշանակված դատախազները գործի վարույթի ընթացքում կատարում են դատախազի գործառույթները: 44-րդ հոդվածը չի բովանդակում որևէ դրույթ, որը նախատեսեր որոշակի հանգամանքներ, որոնց դեպքում կոնկրետ դատախազը կարող է մասնակցել գործի քննությանը:

Վճռաբեկ միջնորդություն

Համաձայն Քրեական դատավարության օրենսգրքի 417-րդ հոդվածի 4-րդ կետի, Գերագույն դատարանի, վերաքննիչ դատարանի, շրջանային դատարանների նախագահները, ինչպես նաև վերը նշված դատարանների քրեական պալատների նախագահներն իրավունք ունեն ներկայացնելու վճռաբեկ միջնորդություն՝ առաջին ատյանի դատարանի՝ ուժի մեջ մտած կամ վերաքննիչ դատարանի դատավճռի կապակցությամբ: Ըստ 417-րդ հոդվածի 5-րդ կետի՝ նման միջնորդությունների առնչությամբ կիրառվում է նույն ընթացակարգը, ինչ դատավարության կողմերի ներկայացրած վճռաբեկ բողոքների դեպքում:

Օրենսգրքի 418-րդ հոդվածի 2-րդ կետը սահմանում է վճռաբեկ բողոքին կամ վճռաբեկ միջնորդությանը ներկայացվող պահանջները: Համաձայն նշված դրույթի, վճռաբեկ բողոքի կամ վճռաբեկ միջնորդության մեջ պետք է նշվի վճռաբեկ

դատարանի անունը, գործը և գործի վերաբերյալ կայացված որոշումը, որոշման էությունը, բողոքի կամ միջնորդության հիմքերը, ինչպես նաև վճռաբեկ բողոքի էությունը:

ԳԱՆԳԱՏՆԵՐԸ

1. Հիմնվելով Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 4-րդ կետերի վրա՝ դիմողի գանգատը վերաբերում է կանխիչ կալանքին և կալանավորմանը: Նա նշում է, որ ձերբակալվել է 1996թ. փետրվարի 3-ին: Նա հայտարարում է, որ իր ձերբակալությունը և կանխիչ կալանքի վերաբերյալ նորմի հիման վրա՝ ձերբակալմանը հաջորդած կալանավորումը չէին համապատասխանում ներպետական քրեական դատավարության պահանջներին: Նման կալանավորումը, ենթադրաբար, չուներ հիմքեր: Չկային նաև դրա օրինականությունը վիճարկելու հնարավորություններ: Այնուհետև դիմողը գանգատ է ներկայացրել առ այն, որ 1996թ. հոկտեմբերի 7-ից մինչև 1997թ. փետրվարի 13-ը նա գտնվել է ապօրինի կալանքի տակ, քանի որ այդ ժամանակահատվածի վերաբերյալ որևէ պատշաճ որոշում չէր կայացվել: Հիմնվելով Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի վրա՝ դիմողը գանգատ է ներկայացրել նաև իր կանխիչ կալանքի պայմանների վերաբերյալ՝ վկայակոչելով այն փաստը, որ գտնվել է արդեն իսկ դատապարտված անձի հետ միևնույն խցում:

2. Հիմնվելով 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի վրա՝ դիմողը գանգատ է ներկայացրել առ այն, որ նա չուներ Կառուսասի շրջանային դատարանի հիմնելու հնարավորություն: Նա վկայակոչում է այն փաստը, որ գործն ի սկզբանե պետք է լսվեր վերը նշված դատարանում, բայց այն վերջ ի վերջո փոխանցվել է Վիլնյուսի շրջանային դատարան: Դիմողը գանգատվում է նաև Քրեական դատավարության օրենսգրքի 42-րդ հոդվածի հիման վրա ընդդատության փոխանցման վերաբերյալ Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահի կայացրած որոշման դեմ: Նա պնդում է, որ վերը նշված որոշումը կամայական է:

3. Հիմնվելով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի վրա՝ դիմողը գանգատ է ներկայացրել առ այն, որ Վիլնյուսի շրջանային դատարանում ոտնահարվել է կողմերի հավասարության սկզբունքը, քանի որ առաջին ատյանի դատարանում մեղադրանքը պաշտպանել է Գլխավոր դատախազի տեղակալը: Այս պաշտոնյան մինչ այդ թույլատրել էր դիմողի կանխիչ կալանավորումը և մինչև դիմողին փաստացի մեղավոր ճանաչելը մի քանի անգամ հայտնել էր իր միանշանակ կարծիքը դիմողի մեղավոր լինելու մասին՝ ներկայացնելով նրան որպես կազմակերպված հանցավոր խմբերի պարագլուխ: Դիմողն ապարդյուն փորձել էր բացարկ հայտնել Գլխավոր դատախազի տեղակալին: Այնուհետև դիմողը հայտնում է, որ նախաքննության փուլում այդ պաշտոնյան պատրաստվում էր իր թեկնածությունն առաջադրել նախագահական ընտրություններում և մեկն էր ամենահավանական հաղթողներից. ուստի առաջին ատյանի դատարանում ինքը և Գլխավոր դատախազի տեղակալը չեն գտնվել հավասար հիմքերի վրա:

4. Հիմնվելով 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի վրա՝ դիմողը գանգատվում է առ այն, որ Գերագույն դատարանը, նշյալ դրույթի իմաստով, «անկողմնակալ դատարան» չէ, քանի որ այն քննել և ընդունել է Գերագույն դատարանի նախագահի վճռաբեկ միջնորդությունը: Վերը նշված միջնորդությունը նախաձեռնվել էր առաջին ատյանի դատարանի դատավորի կողմից և Գերագույն դատարանին էր ներկայացվել Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահի կողմից, որն ինքն էր նշանակել վճռաբեկ ատյանի դատավորներին: Գերագույն դատարանի քրեական

պալատի նախագահը միջնորդել էր վճռաբեկ ատյանի դատավորների առջև՝ հստակ մատնանշելով ներպետական օրենսդրության այն կոնկրետ դրույթը, որը պետք էր կիրառել տվյալ գործի առնչությամբ: Վճռաբեկ միջնորդությամբ առաջարկվում էր դիմողին պատժել որպես հիմնական, այլ ոչ թե որպես երկրորդական հանցակից՝ դրանով ավելի անբարենպաստ վիճակ ստեղծելով դիմողի համար, քան ստեղծված էր վերաքննիչ դատարանի դատավճռով: Այնուհետև դիմողը պնդում է, որ վերը նշված միջնորդությունն օգտագործվել է դատախազի կողմից՝ որպես մեղադրանքի կողմի ներկայացրած *sui generis* վճռաբեկ բողոք՝ հաշվի չառնելով այն փաստը, որ դատախազը վերաքննիչ դատարանի դատավճռի դեմ պատշաճ վճռաբեկ բողոք չի ներկայացրել: Այսպիսով, դիմողը եզրակացնում է, որ հաշվի առնելով վերը նշված հանգամանքները, Գերագույն դատարանի դատավորները չէին կարող անկողմնակալ լինել՝ Կոնվենցիայի վերոհիշյալ դրույթի իմաստով:

5. Հիմնվելով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի վրա՝ դիմողը գանգատվում է, որ նրան զրկել են արդարացի դատաքննությունից:

Նա վիճարկում է, որ ներպետական դատարանները, իրեն դատապարտելիս, ոչ պատշաճ կերպով են կիրառել նյութական քրեական իրավունքը: Նա հայտարարում է, որ իրեն պաշտոնապես մեղադրանք է ներկայացվել և պատիժ է նշանակվել համաձայն Քրեական օրենսգրքի համապատասխան դրույթների, որոնք ուժի մեջ էին 1994թ., այն է՝ այն ժամանակ, երբ ենթադրյալ հանցագործությունները կատարվել էին: Սակայն, *actus reus*-ն ապացուցելիս՝ դատարանները *de facto* կիրառել են Քրեական օրենսգրքի՝ հետագայում փոփոխված դրույթները, որոնք ընդլայնել են «բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու» հասկացությունը:

Դիմողը պնդում է նաև, որ այս դատավարության շուրջ ծավալված մամուլի արշավը և հատկապես Գլխավոր դատախազի տեղակալի և այլ պետական պաշտոնյաների հայտարարությունները (տես «Փաստեր» բաժինը, էջ 5-7) կանխակալ ազդեցություն են ունեցել գործի դատավարության արդարացիության վրա:

1999թ. մարտի 29-ին դիմողը ներկայացրել է ևս մեկ գանգատ՝ դատավարության արդարացիության վերաբերյալ: Նա վկայակոչել է այն փաստը, որ 1996թ. նմանատիպ գործով Գերագույն դատարանն արդարացրել է ամբաստանյալին բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու մեղադրանքում նրան մեղավոր ճանաչելով որպես հանցակից: Վերը նշված գանգատում դիմողը հայտարարել է, որ իր դեպքում Գերագույն դատարանը չի հետևել իր նախադեպային իրավունքին՝ իրեն դատապարտելով ավելի ծանր հանցանքի՝ բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու համար:

1999թ. հոկտեմբերի 11-ին դիմողը ներկայացրել է ևս մեկ գանգատ՝ արդարացիության վերաբերյալ: Նա պնդում էր, որ դատարանները սխալ էին գնահատել գործի վերաբերյալ տուժողի ցուցմունքները:

6. Հիմնվելով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետի վրա՝ դիմողը գանգատ է ներկայացրել առ այն, որ խախտվել է իր անմեղության կանխավարկածը: Նա գանգատ է ներկայացրել Վիլնյուսի շրջանային դատարանի 1997թ. փետրվարի 13-ի դատավճռի կապակցությամբ, որում դատավորը նշում էր, որ դիմողը «քրեական աշխարհի պարագլուխներից է»: Այս կապակցությամբ նա նաև գանգատվում է, որ առաջին ատյանի դատարանում մեղադրանքը պաշտպանող Գլխավոր դատախազի տեղակալը, մինչև իրեն փաստացի մեղավոր ճանաչելը, բազմիցս անհիմն կարծիք է հայտնել իր մեղավորության մասին՝ լրատվամիջոցներում իրեն ներկայացնելով որպես «քրեական աշխարհի պարագլուխ» (տես «Փաստեր», էջ 5-7): Դիմողի կարծիքով բազմաթիվ այլ պետական պաշտոնյաներ նույնպես ոտնահարել են անմեղության կանխավարկածը՝ իր գործով դատավարության վերաբերյալ լրատվամիջոցներին տված իրենց հարցազրույցներում (*ibid*):

7. Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետի հիման վրա՝ դիմողը գանգատ է ներկայացրել նաև դատախազի 1996թ. հոկտեմբերի 1-ի որոշման կապակցությամբ,

որով նա մերժել է դիմողի բողոքները՝ ուղղված ընդդեմ իրեն առաջադրված մեղադրանքների, և որում դատախազը նշել է, որ դիմողի «հանցանքն ապացուցվել է նախաքննության ընթացքում հավաքված ապացույցներով»:

8. Հիմնվելով 6-րդ հոդվածի 1-ին և 3 (բ) և (գ) կետերի վրա՝ դիմողը վկայակոչում է իր պաշտպանության իրավունքների խախտումները: Այս կապակցությամբ նա հայտարարում է, որ 1996թ. հոկտեմբերի 1-ին իրեն կալանավորելու կարգադրության ընդունման պահից սկսած ինքը չի կարողացել հաղորդակցվել իր պաշտպանի հետ կամ փոխանակել գաղտնի տեղեկատվություն՝ առանց դատախազի գրավոր թույլտվության:

9. Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի 1-ին կետի հիման վրա՝ դիմողը գանգատվում է նաև առ այն, որ բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու մեղադրանքով իր դատապարտման նկատմամբ քրեական օրենքը կիրառվել է հետադարձ ուժով:

Վարույթը

Գանգատը ներկայացվել է Մարդու իրավունքների եվրոպական հանձնաժողով 1998թ. մայիսի 11-ին և գրանցվել 1998թ. հուլիսի 8-ին:

1998թ. հոկտեմբերի 21-ին Հանձնաժողովը որոշել է գանգատը փոխանցել պատասխանող Կառավարությանը:

1998թ. նոյեմբերի 1-ին, Կոնվենցիայի թիվ 11 արձանագրության 5-րդ հոդվածի 2-րդ կետի կիրառմամբ, գործը, Արձանագրության դրույթներին համապատասխան, հանձնվել է Դատարանի քննությանը:

1998թ. դեկտեմբերի 29-ին Կառավարությունը ներկայացրել է իր գրավոր բացատրությունները, որոնց դիմողը պատասխանել է 1999թ. փետրվարի 25-ին: 1999թ. մարտի 29-ին և 1999թ. հոկտեմբերի 11-ին նա ներկայացրել է իր լրացուցիչ բացատրությունները:

1999թ. սեպտեմբերի 21-ին Դատարանը վճռել է հետաձգել գործի քննությունը մինչև Լիտվայի կողմից ad hoc դատավորի նշանակումը:

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

1. Դիմողը գանգատվում է իր կանխիչ կալանքի և կալանավորման առնչությամբ՝ վկայակոչելով Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 4-րդ կետերի բազմաթիվ խախտումները: Դիմողը պնդում է, որ ոչ միայն տեղի է ունեցել ներպետական օրենսդրության խախտում, այլև բացակայել է այդ խախտումները վիճարկելու հնարավորությունը: Նա նաև գանգատվում է իր կանխիչ կալանքի պայմանների կապակցությամբ՝ պնդելով, որ կալանքի տակ էր գտնվում արդեն իսկ դատապարտված անձի հետ:

5-րդ հոդվածով նախատեսվում է հետևյալը.

«1. Յուրաքանչյուր ոք ունի ազատության և անձնական անձեռնմխելիության իրավունք: Ոչ ոքի չի կարելի զրկել ազատությունից այլ կերպ, քան հետևյալ դեպքերում և օրենքով սահմանված կարգով...»

գ. Անձի օրինական ձերբակալումը կամ կալանավորումը՝ հանցագործություն կատարած լինելու հիմնավոր կասկածի առկայության դեպքում նրան իրավասու օրինական մարմնին ներկայացնելու նպատակով, կամ այն դեպքում, երբ դա հիմնավոր կերպով անհրաժեշտ է համարվում նրա կողմից հանցագործության կատարումը կամ այն կատարելուց հետո փախուստը կանխելու համար,...

2. Յուրաքանչյուր ձերբակալված իրեն հասկանալի լեզվով անհապաղ տեղեկացվում է ձերբակալման պատճառների և ներկայացվող ցանկացած մեղադրանքի մասին:...

4. Յուրաքանչյուր ոք, ով ձերբակալման կամ կալանավորման պատճառով զրկված է ազատությունից, իրավունք ունի վիճարկելու իր կալանավորման օրինականությունը, որի կապակցությամբ դատարանն անհապաղ որոշում է կայացնում և կարգադրում նրան ազատ արձակել, եթե կալանավորումն անօրինական է ...»:

Այնուամենայնիվ, Դատարանից չի պահանջվում որոշել, թե արդյոք գանգատի այս մասով դիմողի ներկայացրած փաստերը վկայում են Կոնվենցիայի խախտման մասին, քանի որ ըստ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի՝ Դատարանը գտնում է, որ գանգատի տվյալ մասը ներկայացվել է ժամկետանց:

Դատարանը գտնում է, որ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի նպատակների համար կանխիչ կալանքի ժամկետի վերաբերյալ «վերջնական որոշման» անսաթիվ է համարվում այն օրը, երբ առաջին ատյանի դատարանը դատավճիռ է կայացնում, այլ ոչ թե այն օրը, երբ դատավճիռը մտնում է ուժի մեջ (տես mutatis mutandis, Վեմհոֆն ընդդեմ Գերմանիայի 1968թ. հունիսի 27-ի վճիռը, Շարք Ա. no. 7, էջ 23, կետ 9):

Դիմողն առաջին ատյանի դատարանի կողմից դատապարտվել է 1997թ. փետրվարի 13-ին: Դրանից հետո նա շարունակում էր համարվել կալանավոր՝ ըստ ներպետական օրենսդրության (Քրեական դատավարության օրենսգրքի 398-րդ հոդվածի 2-րդ կետ), սակայն Կոնվենցիայի տեսանկյունից նա իրավասու դատարանի կողմից դատապարտված անձ էր՝ համաձայն Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1 (ա) կետի: Կոնվենցիայի նպատակների համար, դիմողի կանխիչ կալանքն ավարտվել է 1997թ. փետրվարի 13-ին, և, հետևաբար, գանգատի այս մասի առնչությամբ 35-րդ հոդվածի 1-ին կետով սահմանված վեցամսյա ժամկետը հաշվվում է այդ օրվանից: Սակայն, գանգատը չէր ներկայացվել մինչև 1998թ. մայիսի 11-ը, որը վեց ամսից ավելի է: Այսպիսով, Դատարանը գտնում է, որ դիմողը չի պահպանել Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետով սահմանված վեցամսյա ժամկետը:

Սրանից հետևում է, որ գանգատի այս մասը պետք է մերժվի Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն:

2. Դիմողը գանգատվում է, որ գործի ընդդատությունը փոխանցելու վերաբերյալ Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահի որոշման հետևանքով ինքը զրկվել է Կաունասի շրջանային դատարանում իր գործի քննության հնարավորությունից: Նա հիմնվում է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի վրա, որը նախատեսում է հետևյալը.

«Յուրաքանչյուր ոք, երբ որոշվում են նրա քաղաքացիական իրավունքները և պարտականությունները, կամ նրան ներկայացված ցանկացած քրեական մեղադրանքը, ունի օրենքի հիման վրա ստեղծված անկախ ու անաչառ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում արդարացի և հրապարակային դատաքննության իրավունք»:

Դատարանը գտնում է, որ խնդրո առարկա որոշումը վերաբերում է զուտ դատավարական հարցի լուծմանը, որով գործը, ներպետական իրավունքի համապատասխան դրույթի հիման վրա, փոխանցվել է մի դատարանից մյուսին: Ավելին, 6-րդ հոդվածը չի տալիս գործը՝ տվյալ անձի կողմից ընտրված դատարանի կողմից քննության առնելու իրավունք: Դատարանը գտնում է, որ ընդդատությունը փոխանցելու վերաբերյալ տվյալ որոշումը որևէ էական ազդեցություն չի ունեցել դիմողի դատավարության արդարացիության վրա: Այսպիսով, գանգատի տվյալ մասն ակնհայտորեն անհիմն է և պետք է մերժվի Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ կետերի հիման վրա:

3. Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի հիման վրա՝ դիմողը գանգատվում է, որ Վիլնյուսի շրջանային դատարանում խախտվել է կողմերի հավասարության սկզբունքը, քանի որ առաջին ատյանի դատարանում մեղադրանքը պաշտպանվել է Գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից:

Դատարանը կրկնում է, որ քրեական գործում կողմերի հավասարության սկզբունքը նշանակում է, որ մեղադրանքի և պաշտպանության կողմերին պետք է հնարավորություն տրվի ծանոթանալ հակառակ կողմի ներկայացրած փաստարկներին ու ապացույցներին և դրանց վերաբերյալ հայտնել իրենց նկատառումները: Հնարավոր են տարբեր միջոցներ, որոնցով ներպետական օրենսդրությունը կբավարարի այս պահանջները: Այնուամենայնիվ, ինչ մեթոդ էլ ընտրվի, պետք է երաշխավորվի, որ հակառակ կողմը տեղյակ է ներկայացված փաստարկներին և ունի դրանք մեկնաբանելու իրական հնարավորություն (տե՛ս Բելգիոյի ընդդեմ Լեհաստանի 1998թ. մարտի 25-ի վճիռը, Վճիռների և որոշումների ժողովածուներ 1998-II, էջ 570, կետ 37):

Գործի փաստերից ելնելով՝ Դատարանը նշում է, որ Գլխավոր դատախազի տեղակալը Վիլնյուսի շրջանային դատարանում առաջին ատյանի դատարանում դատաքննության ընթացքում ներկայացնում էր մեղադրանքի կողմը: Դիմողը չի պնդում, որ Գլխավոր դատախազի տեղակալը գործին մասնակցել է՝ խախտելով Քրեական դատավարության օրենսգրքի 44-րդ հոդվածը: Ուստի, Դատարանը գտնում է, որ առաջին ատյանի դատարանում պաշտպանելով մեղադրանքը՝ նա, ներպետական օրենսդրությանը համապատասխան, իրականացնում էր իր գործառույթները: Դատարանը նկատում է նաև, որ ինչպես դիմողը, այնպես էլ նրա փաստաբանները մասնակցել են Վիլնյուսի շրջանային դատարանի բոլոր այն նիստերին, որոնց ներկա է եղել Գլխավոր դատախազի տեղակալը: Դիմողը չի ներկայացնում որևէ ապացույց առ այն, որ դատարանում գործի քննության ընթացքում տվյալ պաշտոնյայի հետ ինքը գտնվել է անհավասար պայմաններում: Նա չի ներկայացնում նաև որևէ փաստարկ, որը կբացատրեր, թե ինչպես կարող էր Գլխավոր դատախազի տեղակալի ներկայությունն իր համար առաջին ատյանի դատարանում դատաքննության ընթացքում ստեղծել անբարենպաստ պայմաններ մեղադրանքի կողմի համեմատ: Հակառակը, եղած նյութերի հիման վրա Դատարանը նկատում է, որ դիմողը տեղյակ էր Գլխավոր դատախազի տեղակալի ներկայացրած փաստարկներին ու բացատրություններին, և նա հնարավորություն է ունեցել մեկնաբանել դրանք: Ինչ վերաբերում է դիմողի վիճակի վրա դատավարության ազդեցությանը, ապա Դատարանը նկատում է, որ առաջին ատյանի դատարանը, դատապարտելով դիմողին, Գլխավոր դատախազի տեղակալի պաշտպանած մեղադրանքի չորս կետերից ընդունել է միայն երկուսը:

Այնուհետև Դատարանը նշում է դիմողի այն փաստարկը, որ Գլխավոր դատախազի տեղակալը, որպես մասնավոր անձ նախագահական ընտրարշավի ընթացքում, կարող էր դիմողի դատավարությունն օգտագործել իր սեփական թեկնածությունը գովազդելու համար: Այնուամենայնիվ, այս հանգամանքը, հետադարձ գործողությամբ, չէր կարող ազդել դատավարության արդարացիության վրա:

Այսպիսով, Դատարանը չի գտնում որևէ վկայություն այն բանի, որ Գլխավոր դատախազի տեղակալը դիմողի համեմատությամբ ունեցել է որևէ էական առավելություն՝ ի խախտումն Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետից բխող՝ կողմերի հավասարության սկզբունքի:

Հետևաբար, գանգատի տվյալ մասն ակնհայտորեն անհիմն է՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով: Ուստի 35-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն այն պետք է մերժվի:

4. Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի հիման վրա՝ դիմողը նաև գանգատվում է, որ իր գործը որպես վճռաբեկ ատյան քննության առած Գերագույն դատարանն «անկողմնակալ դատարան» չէ, քանի որ վճռաբեկ դատավորները նշանակվում են Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահի կողմից: Վերջինիս վճռաբեկ միջնորդության միջոցով դատավորներին ցուցում է տրվել դիմողի գործի առնչությամբ կիրառել նյութական քրեական իրավունքի որոշակի դրույթ:

Իր բացատրություններում Կառավարությունը նշում է, որ գանգատի այս մասի առնչությամբ դիմողը չի սպառել իր իրավունքների պաշտպանության ներպետական միջոցները, քանի որ բացարկ չի հայտնել վճռաբեկ ատյանում դատավորների կոլեգիալ կազմին ոչ Գերագույն դատարանում գործի քննության ժամանակ, ոչ էլ ավելի ուշ: Կառավարությունը նշում է, որ նույնիսկ եթե ընդունվի, որ դիմողը բավարարել է Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի համապատասխան պահանջները, դիմողը չի ներկայացրել վճռաբեկ դատավորների անկողմնակալության կապակցությամբ կասկած հարուցող որևէ փաստարկ՝ Կոնվենցիայի նախադեպային իրավունքի սուբյեկտիվ և օբյեկտիվ պարզաբանումներին համապատասխան: Վճռաբեկ միջնորդության նպատակն էր երկրի դատական մարմիններին հնարավորություն տալ ուղղելու ստորին ատյանի դատարանի սխալը: Գերագույն դատարանի նախագահը և քրեական պալատի նախագահը չեն մասնակցել գործի քննությանը: Եվ վերջապես, ներպետական քրեական դատավարությունը չի պահանջում, որ Գերագույն դատարանն ընդունի վճռաբեկ միջնորդությունը: Կառավարությունը եզրակացնում է, որ այս գործում Գերագույն դատարանն անկողմնակալ էր, ինչպես պահանջվում է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով:

Դիմողը պնդում է, որ գանգատի այս մասով ինքը չուներ իրավունքի պաշտպանության արդյունավետ միջոց, քանի որ նույնիսկ եթե նա բացարկ հայտներ վճռաբեկ դատավորներին, Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահը կնշանակեր նոր կոլեգիալ կազմ, որից նույնպես կպահանջվեր քննության առնել վճռաբեկ միջնորդությունը: Ուստի ցանկացած ենթադրյալ նոր դատավոր կլիներ Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահի նույնպիսի ճնշման տակ: Դիմողի կարծիքով, վերջինս, ներկայացնելով վճռաբեկ միջնորդություն, կարող էր հրաժարվել վճռաբեկ դատարանի դատավորներին նշանակելու իր իրավունքից՝ հօգուտ Գերագույն դատարանի նախագահի: Սակայն նա այդպես չի վարվել: Ավելին, վճռաբեկ միջնորդությունը նախաձեռնվել էր առաջին ատյանի դատարանի դատավորի՝ Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահին ուղղված նամակի հիման վրա. այսպիսի ընթացակարգը ներպետական օրենսդրության մեջ իրավական հիմք չուներ: Վերջապես, վճռաբեկ միջնորդությունը Գերագույն դատարանին ներկայացվել է դատախազի կողմից՝ որպես մեղադրանքի կողմի վճռաբեկ բողոք: Դիմողը համարում է, որ այս հանգամանքները բացահայտում են Գերագույն դատարանի կանխակալ դիրքորոշումը տվյալ գործի վերաբերյալ:

Դատարանը հիշեցնում է Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետով սահմանված իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցներն սպառելու պահանջը: Այս դեպքում հաշվի են առնվում միայն պաշտպանության գործող ներպետական միջոցները:

Դատարանը նշում է դիմողի փաստարկը, որ վճռաբեկ դատավորներին հայտնված բացարկը չէր կարող վերացնել Գերագույն դատարանի կանխակալության կապակցությամբ նրա դժգոհությունը, քանի որ յուրաքանչյուր նոր դատավորից կպահանջվեր քննության առնել Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահի ցուցումները: Չի քննարկվել այն հանգամանքը, որ դիմողն իրավունք չուներ վիճարկելու այդ համակարգը, քանի որ քրեական պալատի նախագահն է, համաձայն համապատասխան ներպետական օրենքների, ներկայացրել վճռաբեկ գանգատի միջնորդություն: Ուստի չկային իրավունքի պաշտպանության արդյունավետ ներպետական միջոցներ, որոնք դիմողը կարողանար սպառել այս կապակցությամբ:

Հետևաբար, Դատարանը մերժում է Կառավարության առարկությունը՝ գանգատի այս մասի կապակցությամբ իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցները չսպառելու վերաբերյալ:

Կողմերի ներկայացրած փաստարկներից ելնելով՝ Դատարանը գտնում է, որ գանգատի այս մասի կապակցությամբ ծագում են փաստի և իրավունքի խրթին

հարցեր, որոնց լուծումը կախված կլինի գործի ըստ էության քննությունից: Ուստի այս գանգատը չի կարող մերժվել որպես ակնհայտորեն անհիմն՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով: Այն անընդունելի համարելու այլ հիմքեր չեն հաստատվել:

5. Հիմնվելով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի վրա՝ դիմողը գանգատ է ներկայացրել առ այն, որ ինքը զրկվել է արդարացի դատաքննությունից՝ դատարանների չհիմնավորված սխալ որոշումների և դատավարության շուրջ ծավալված լրատվական արշավի կապակցությամբ:

Կառավարությունն իր ներկայացրած բացատրություններում պնդում է, որ դիմողն իր այն գանգատի առնչությամբ, որ լրատվամիջոցների ծավալած արշավը կանխակալ ազդեցություն է ունեցել դատավարության վրա, չէր սպառել իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցները, քանի որ նա զրպարտության համար քաղաքացիական հայցեր չէր ներկայացրել ընդդեմ հարցազրույց տվողների կամ լրագրողների: Դիմողը կարող էր դիմել նաև նշված անձանց դեմ՝ գիտակցաբար իր կեղծ պիտակավորման համար քրեական գործ հարուցելու պահանջով: Նա չի օգտվել այս հնարավորություններից: Ինչ վերաբերում է դատարանների անաչառության վրա լրատվամիջոցների արշավի ազդեցությանը, Կառավարությունը պնդում է, որ դիմողն այս կապակցությամբ չի սպառել իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցները, քանի որ բացարկ չի հայտնել առաջին ատյանի դատավորին, ինչպես նաև դատավարությանը մասնակից մյուս դատավորներին: Բոլոր դեպքերում, դիմողի դատավարության շուրջ ծավալված լրատվամիջոցների արշավի կապակցությամբ Կառավարությունը գտնում է, որ լիտվական իշխանությունները չեն կարող պատասխանատու լինել մասնավոր անձանց կողմից անկախ թերթերում և լրագրերում արված հայտարարությունների համար: Դատարանները արդարացիորեն և անկողմնակալորեն են գնահատել իրենց ներկայացրած ապացույցները, քանզի դիմողը մեղավոր է ճանաչվել մեղադրանքի կողմի ներկայացրած մեղադրանքների չորս կետերից միայն երկուսով: Կառավարությունը պնդում է, որ դիմողն ունեցել է արդարացի դատաքննություն, և որ լրատվամիջոցների արշավը ոչ մի ազդեցություն չի ունեցել դատաքննության արդարացիության կամ դատարանների անկողմնակալության վրա:

Դիմողը պնդում է, որ նա անհրաժեշտություն չունեի սպառելու իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցները՝ իր գործի մասին ելույթ ունեցող թերթերի կամ պետական պաշտոնյաների դեմ քրեական կամ քաղաքացիական գործեր հարուցելով: Ըստ դիմողի, պետական պաշտոնյաներն իրենք պետք է դատապարտեն տպագրված հայտարարությունները, եթե դրանք համարում են անպատշաճ: Սակայն այդպիսի մեղադրանքներ երբևէ տեղ չեն գտել: Նա նշում է, որ մտադրությունը ոչ թե լրատվամիջոցների, այլ պետական պաշտոնյաների հետ դատավիճելն էր, որոնք թույլ տվեցին, որպեսզի լրատվամիջոցների արշավն ընդհանուր առմամբ բացասական ազդեցություն ունենա դատավարության վրա: Ավելին, դիմողը պնդում է, որ ոչ մի բացարկ որևէ կոնկրետ դատավորի նկատմամբ չէր փարատի իր կասկածները նրանց կանխակալ դիրքորոշման առնչությամբ, քանի որ լրատվամիջոցներում տեղ գտած՝ իր դեմ ուղղված բազմաթիվ անհիմն պնդումները «կարդացել էին Հանրապետության բոլոր դատավորները»:

Ինչ վերաբերում է դիմողի այն գանգատներին, որ Գերագույն դատարանը չի հետևել նախադեպային իրավունքին և սխալ են գնահատվել տուժողի ցուցմունքները, Դատարանը նշում է, որ այս գանգատներն առաջին անգամ Դատարանին ներկայացվել են համապատասխանաբար 1999թ. մարտի 29-ին և 1999թ. հոկտեմբերի 1-ին: Սակայն դիմողի դատապարտման վերաբերյալ վերջնական որոշումը կայացվել էր 1997թ. դեկտեմբերի 2-ին, այսինքն՝ դիմողի գանգատը ներկայացնելուց ավելի քան վեց ամիս առաջ: Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ կետերի համաձայն՝

Դատարանից չի պահանջվում քննության առնել գանգատի այս մասը, քանի որ այն ներկայացվել է ժամկետանց:

Այնուհետև Դատարանը նշում է Կառավարության փաստարկը, որ դիմողը քաղաքացիական և քրեական գործեր չի հարուցել տարբեր թղթակիցների և պետական պաշտոնյաների դեմ՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցներն սպառելու նպատակով: Սակայն Դատարանը գտնում է, որ վերը նշված դրույթը պահանջում է միայն այն իրավունքի պաշտպանության միջոցների սպառումը, որոնք վերաբերում են Կոնվենցիայի վիճարկվող խախտումներին և կարող են քննարկվող իրավիճակում օգնել ուղղակիորեն: Այս դեպքում Դատարանը համամիտ է դիմողի հետ, որ ոչ մի քրեական կամ քաղաքացիական գործի հարուցում մասնավոր անձանց կամ պետական պաշտոնյաների դեմ, որոնք վերը նշված դատավարության կողմեր չեն, չէր կարող լինել իրավունքի պաշտպանության արդյունավետ միջոց՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի նպատակների համար: Դատարանը գտնում է, որ տվյալ գործում դիմողից միայն պահանջվում էր նշել իր գանգատները՝ իր դեմ առաջադրված մեղադրանքները քրեական դատավարության ընթացքում լուծող իրավասու ներպետական դատարանների արդարացի չլինելու վերաբերյալ:

Այս կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ դիմողը դատավճռի դեմ իր բողոքում պնդում էր, որ տեղի է ունեցել արդարացի դատաքննության իրավունքի խախտում: Հետևաբար, Դատարանը մերժում է Կառավարության առարկությունները՝ գանգատի այս մասով իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցները չսպառելու վերաբերյալ:

Ինչ վերաբերում է դիմողի գանգատին այն մասին, որ ներպետական դատարաններն իրեն զրկել են արդարացի դատաքննությունից և սխալ դատավճիռ են կայացրել, Դատարանը հիշեցնում է, որ իր խնդիրը չէ վերանայել ներպետական դատական իշխանությունների կողմից թույլ տրված՝ փաստի և իրավունքի ենթադրյալ սխալները, և որ որպես ընդհանուր կանոն ներպետական դատարաններն են, որ պետք է գնահատեն իրենց ներկայացված ապացույցները և կիրառեն ներպետական օրենսդրությունը: Դատարանի խնդիրն է ճշտել, թե արդյոք դատավարությունը՝ իր ամբողջությամբ եղել է արդարացի (տե՛ս, *mutatis mutandis*, Բերնարդն ընդդեմ Ֆրանսիայի 1998թ. ապրիլի 23-ի վճիռը, Ժողովածուներ 1998-II, էջ 879, կետ 37):

Ի պատասխան դիմողի այն պնդմանը, որ լրատվամիջոցների կողմից ծավալված արշավը բացասական ազդեցություն էր ունեցել դատավարության արդարացիության վրա, Դատարանը գտնում է, որ լրատվամիջոցների վնասակար արշավը կարող էր անբարենպաստ ազդեցություն գործել դատաքննության արդարացիության վրա՝ ազդելով հասարակական կարծիքի և, հետևաբար, երկվյալ ատենակալների վրա, որոնք պետք է որոշեն մեղադրյալի մեղավորության հարցը (տե՛ս, *inter alia*, Eur. Comm. HR, no. 10486\83, Հաուսշիլդն ընդդեմ Դանիայի, Dec. 9.10.1986, D. R. 49, էջեր 86,101): Մինևույն ժամանակ Դատարանը նշում է, որ լրատվամիջոցների կողմից ընթացիկ իրադարձությունների լուսաբանումն ազատ արտահայտվելու դրսևորում է, որը երաշխավորված է Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածով: Եթե դատավարության շուրջ ծավալվում է վնասակար լրատվական արշավ, ապա վճռորոշը ոչ թե դատարանների կանխակալ մոտեցման վերաբերյալ կասկածյալի սուբյեկտիվ պատկերացումն է, այլ այն, թե արդյոք գործի առանձին հանգամանքները հաշվի առնելով, նրա մտավախությունները կարող են համարվել օբյեկտիվորեն արդարացված (տե՛ս, *mutatis mutandis*, Կաստիլիո Ալգարն ընդդեմ Իսպանիայի 1998թ. հոկտեմբերի 28-ի վճիռը, Ժողովածուներ 1998-VIII, էջ 3116, կետ 45):

Դատարանը նշում է, որ դիմողի ձեռքակալումը և դատավարությունը քննարկվել են բազմաթիվ հեռուստահաղորդումների ընթացքում և լուսաբանվել համազգային ընդգրկումով: Դատարանը գտնում է, որ լրատվամիջոցների հետաքրքրությունը «Դակտարասի գործի» նկատմամբ և հասարակական կարծիքի

վրա դրա եական ազդեցությունը մեծապես հետևանք էին 1990 թվականների սկզբին Լիտվայում կազմակերպված հանցավոր խմբավորումների գործունեության: Լրատվամիջոցների հետաքրքրությունը կարող էր նաև խթանված լինել այն փաստով, որ դատավարության ընթացքում սպանվել էին փրկագնի գործով անցնող երկու վկաներ:

Դատարանն ուշադրություն է դարձնում այն հանգամանքին, որ մամուլը գրեթե միաձայն դիմողին ներկայացրել է որպես «մաֆիայի պարագլուխ»: Այնուամենայնիվ, հարկ է նշել, որ որոշ դեպքերում իշխանություններն ընդգծել են շտապողական դատաքննության վտանգը (տե՛ս 1996թ. դեկտեմբերի 19-ին և 1997թ. հունվարի 10-ին հրապարակված՝ դատախազների հարցազրույցները, որոնք ներկայացված են «Փաստեր» բաժնում, էջեր 6-7): Անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև, որ դիմողի դեմ առաջադրված մեղադրանքները պետք է լուծվեն պրոֆեսիոնալ դատավորների կողմից, որոնք պետք է որ ավելի քիչ ազդվեին լրատվամիջոցների ծավալած արշավից, քան երդվյալ ատենակալները: Դատարանը նկատում է, որ գործը քննող դատավորները պատշաճ ուշադրություն են դարձրել գործի առանձին հանգամանքներին և ապացույցները գնահատել են մանրակրկիտորեն՝ ամբաստանյալին մեղավոր ճանաչելով առաջադրված մեղադրանքի չորս կետերից միայն երկուսով: Ուստի Դատարանը եզրակացնում է, որ դիմողի մտավախությունները՝ դատարանների վրա լրատվամիջոցների ծավալած արշավի կանխակալ ազդեցության կապակցությամբ, «օբյեկտիվորեն արդարացված չէր»:

Հիմնվելով վերը նշվածի վրա՝ Դատարանը չի կարող հաստատել, որ որևէ փաստ խոսում է այն մասին, որ լրատվաարշավն ազդեցություն է ունեցել անկողմնակալության վրա, կամ, ընդհանուր առմամբ, գանգատի այս մասի կապակցությամբ տեղի է ունեցել արդարացի դատաքննության սկզբունքի խախտում՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով:

Սրանից հետևում է, որ գանգատի այս մասն ակնհայտորեն անհիմն է՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով: Այդ պատճառով այն պետք է մերժվի համաձայն Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 4-րդ կետի:

6.Դիմողը գանգատվում է, որ խախտվել է իր անմեղության կանխավարկածը՝ վկայակոչելով Վիլնյուսի շրջանային դատարանի դատավճիռը, որում դատարանն իրեն անվանել է «հանցագործ աշխարհի պարագլուխներից մեկը»: Այս կապակցությամբ նա նաև հիշատակում է Գլխավոր դատախազի և այլ պետական պաշտոնյաների հայտարարությունները, ովքեր մամուլին տված իրենց հարցազրույցներում իրեն անհիմն կերպով մեղավոր էին համարում: Դիմողը վկայակոչում է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետը, որը նախատեսում է հետևյալը.

«Յուրաքանչյուր ոք, ով մեղավորվում է քրեական հանցագործություն կատարելու մեջ, համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղավորությունն ապացուցված չէ օրենքին համապատասխան»:

Կառավարությունն իր բացատրություններում կրկնում է, որ դիմողը պետական պաշտոնյաների՝ մամուլում արված հայտարարությունների վերաբերյալ իր գանգատի կապակցությամբ չի սպառել իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցները, քանի որ նա հետամուտ չի եղել հարցազրույց տվողների դեմ քաղաքացիական կամ քրեական գործ հարուցելուն: Ըստ Կառավարության՝ նման գործերի հարուցումը նպատակահարմար էր պետական պաշտոնյաների իրական բառերը հաստատելու համար, որոնք կարող էին աղավաղված լինել լրագրողների կողմից: Ինչևիցե, «Փաստեր» մասում (էջ 5-7 վերը) վերարտադրված հայտարարությունները չեն պարունակում որևէ խոսք այն մասին, որ դիմողը կատարել է ենթադրյալ հանցագործությունները փրկագնի գործում: Ավելին, վերոնշյալ հոդվածներում մեջբերվել են Արդարադատության նախարարի և Խորհրդարանի փոխնախագահի

հայտարարությունները՝ արված 1996թ. սկզբին. նրանցից ոչ մեկը չէր զբաղեցնում այդ պաշտոնները 1997թ., երբ դիմողի գործը քննվում էր դատարանում: Ըստ Կառավարության՝ այն հանգամանքը, որ դիմողը դատարանի կողմից մեղավոր էր ճանաչվել մեղադրանքի չորս կետերից միայն երկուսով, ցույց է տալիս, որ նա համարվել է անմեղ մինչև օրենքի համաձայն մեղավորության ապացուցումը: Կառավարությունը հավելում է նաև, որ Վիլնյուսի շրջանային դատարանը դատավճռի պատճառաբանական մասում նշելով «անդրաշխարհի պարագլուխներից մեկը» բառերը, ընդամենը վերարտադրել է համապատասխան վկայի հայտարարությունը: Կառավարությունը նշում է, որ առաջին ատյանի դատարանն իրականում մերժել է այն պնդումը, որ դիմողը «հանցագործ աշխարհի պարագլուխներից մեկն» է՝ այս բառակապակցությունը չընդգրկելով առաջին ատյանի դատարանի դատավճռի եզրափակիչ մասում: Ուստի չի կարող համարվել, որ հայտարարությունը հաստատում է դիմողի մեղքը՝ որևէ կոնկրետ հանցանքի համար:

Դիմողը հերքում է Կառավարության առարկությունը և կրկնում է վերը նշված (էջ 17) փաստարկները: Դիմողի կարծիքով 1997թ. փետրվարի 13-ին Վիլնյուսի շրջանային դատարանը իր սեփական նախաձեռնությամբ նշել է այն պնդումը, որ ինքը «հանցագործ աշխարհի պարագլուխներից մեկն» է: Դատարանը չպետք է դա աներ, քանի որ երբևէ քննության չի առնվել այդ պնդման հիմնավորվածությունը: Ավելին, Գլխավոր դատախազի տեղակալի և այլ պետական պաշտոնյաների հայտարարություններն իրականում խախտել են անմեղության կանխավարկածը:

Ի պատասխան իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցները չսպառելու վերաբերյալ Կառավարության պնդման, Դատարանը հիշեցնում է, որ որևէ քրեական կամ քաղաքացիական գործի հարուցում ընդդեմ այն անձանց, որոնք տվյալ դատավարության կողմեր չեն, չի կարող համարվել իրավունքի պաշտպանության միջոց՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի նպատակների համար (տես էջ 17-18): Այս կապակցությամբ Դատարանը նկատում է, որ դիմողն իր դատավճռի դեմ ուղղված բողոքում պնդել է անմեղության կանխավարկածի խախտման մասին: Յետևաբար, Դատարանը մերժում է Կառավարության առարկությունը՝ զանգատի այս մասի առնչությամբ իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցները չսպառելու վերաբերյալ:

Դատարանը կրկնում է, որ 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետում անրագրված անմեղության կանխավարկածը 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով պահանջվող արդարացի դատաքննության տարրերից մեկն է (տե՛ս վերոհիշյալ՝ Բերնարդն ընդդեմ Ֆրանսիայի վճիռը, loc. cit.): Յանապատասխանաբար, Դատարանը պետք է այս զանգատը քննության առնի այս երկու դրույթների տեսանկյունից: Դատարանը կրկնում է նաև, որ անմեղության կանխավարկածը պարտավոր են հարգել ոչ միայն դատավորները, այլև այլ պետական մարմինները (տե՛ս Ալլեն դե Ռիբեմոնն ընդդեմ Ֆրանսիայի 1995թ. փետրվարի 10-ի վճիռը, Շարքեր Ա. ոս. 308, էջ 17, կետեր 38 և 41): Յաշվի առնելով Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի հիման վրա տեղեկատվություն ստանալու և տարածելու իրավունքը՝ 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետը չի կարող խոչընդոտել իշխանություններին հասարակությանը տեղեկացնելու քրեական հետաքննության ընթացքի մասին, սակայն այն պահանջում է, որպեսզի այդ ամենը արվի ամենայն զգուշությամբ և հաշվի առնելով, որ պետք է հարգվի անմեղության կանխավարկածը (loc. cit., կետ 38):

Այսուհանդերձ, անհրաժեշտ է տարբերակել հայտարարությունները, որոնք արտահայտում են տվյալ անձի մեղավորության վերաբերյալ կարծիք, և հայտարարությունները, որոնք պարզապես նկարագրում են «կասկածի վիճակ»: Առաջինները խախտում են անմեղության կանխավարկածը, մինչդեռ վերջինները Դատարանի կողմից քննության առնված տարբեր իրավիճակներում ընդունվել են որպես առարկություն չառաջացնող (տե՛ս, inter alia, Լուտսն ընդդեմ Գերմանիայի

1987թ. օգոստոսի 25-ի վճիռը, Շարքեր Ա no. 123, էջ. 25, կետ 62, Ինգլերտոն ընդդեմ Գերմանիայի 1987թ. օգոստոսի 25-ի վճիռը, Շարքեր Ա no. 123, էջ 55, կետ 39, Նյոքլենբրոքիոֆն ընդդեմ Գերմանիայի 1987թ. օգոստոսի 25-ի վճիռը, Շարքեր Ա no. 123, էջ 80, կետ 39, և Լետշերն ընդդեմ Նիդեռլանդների 1996թ. մարտի 26-ի վճիռը, ժողովածուներ 1996-II, էջ 436, կետ 31):

Դատարանը նկատում է, որ Վիլնյուսի շրջանային դատարանի հիշատակումն այն մասին, թե դիմողն «հանցավոր աշխարհի պարագլուխներից է» բխել է դիմողի դեմ վկայություն տված մի քանի վկաների ցուցմունքներից: Ուստի այս կապակցությամբ կրկնելով վկաների ցուցմունքները՝ դատարանը միտում չունենալն արկելու, որ դիմողը մեղավոր է որևէ կոնկրետ հանցանք կատարելու մեջ:

Ինչ վերաբերում է պետական պաշտոնյաների հայտարարություններին, որոնք հրապարակվել են մամուլում՝ մինչև 1997թ. փետրվարի 13-ին դիմողին մեղավոր ճանաչելը, Դատարանը նշում է այն ժամանակվա Արդարադատության նախարարի և Սեյմի փոխնախագահի՝ 1996թ. փետրվարի 6-ին հրատարակված հայտարարությունները (տե՛ս «Փաստեր» բաժինը, էջ 5): Այս բարձրաստիճան պաշտոնյաներն իրենց կարծիքը հայտնել են քաղաքական համատեքստում՝ նպատակ ունենալով բացատրություններ տալ հասարակությանն այն մասին, թե ինչ դեր են ունեցել վարչական իշխանությունները դիմողի ձերբակալության հարցում: Դատարանը գտնում է, որ այդ կարծիքները թելադրված էին անհերքելի փաստերով, ինչպիսիք են, օրինակ, դիմողի նախկինում ունեցած դատվածությունը և նոր հարուցված դատական գործը՝ խուլիգանության մեղադրանքով, սակայն այդ ամենը չէր կարող հասկացվել որպես կոնկրետ հանցանքի հաստատում: Այս ամենը ճիշտ է նաև դատախազների հայտարարությունների առնչությամբ, որոնք տարբեր լրագրողներ վկայակոչում են 1996թ. փետրվարի 6-ին, 1996թ. դեկտեմբերի 18-ին, 1996թ. դեկտեմբերի 19-ին, 1997թ. հունվարի 10-ին, 1997թ. փետրվարի 6-ին և 1997թ. փետրվարի 11-ին լույս տեսած հոդվածներում (տե՛ս «Փաստեր» բաժինը, էջ 5-7), որոնցում դիմողի «վտանգավոր բնույթը» շեշտվում էր կամ նրա դեմ «կասկածի վիճակը» նկարագրվում էր՝ հասարակությանը քրեական դատավարության մասին տեղյակ պահելու համար: Դրանք դիմողի մեղավորության մասին պաշտոնական հայտարարություններ չէին, որոնք կարող էին հասարակությանը դրդել հավատալու, որ նա մեղավոր է, կամ կանխորոշել իրավասու դատական մարմինների կողմից փաստերի գնահատումը (տե՛ս, mutatis mutandis, վերը նշված Ալլեն դե Ռիբեմոնի վճիռը, էջ 17, կետ 41):

Հիմնվելով վերը նշվածի վրա՝ Դատարանը չի գտնում, որ դիմողի գանգատի այս մասի կապակցությամբ խախտվել է անմեղության կանխավարկածը: Ուստի գանգատի այս մասն ակնհայտորեն անհիմն է՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով: Հետևաբար, այն պետք է մերժվի համաձայն 35-րդ հոդվածի 4-րդ կետի:

7. Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետի հիման վրա՝ դիմողը նաև գանգատ է ներկայացնում դատախազի 1996թ. հոկտեմբերի 1-ի որոշման կապակցությամբ, որում դատախազը նշում է, որ դիմողի «մեղքն ապացուցվել է նախաքննության ընթացքում հավաքված ապացույցներով»:

Կառավարությունը նշում է, որ դատախազը 1996թ. հոկտեմբերի 1-ի իր որոշման մեջ չի արել որևէ հայտարարություն, որը կխախտեր դիմողի անմեղության կանխավարկածի իրավունքը, այլ ուղղակի նշել է այն պատճառները, որոնց հիման վրա մերժել էր դիմողի խնդրանքը՝ դատական գործը կարճելու վերաբերյալ: Կառավարությունը գտնում է, որ դատախազը պետք է համոզված լինի, որ մեղադրյալը կատարել է ենթադրյալ հանցանքը, այլապես կբացակայեր մեղադրանքը պաշտպանելու հիմքը:

Կողմերի ներկայացրած փաստարկներից ելնելով՝ Դատարանը գտնում է, որ գանգատի այս մասից բխում են փաստի և իրավունքի խրթին հարցեր, որոնց լուծումը կախված կլինի գանգատի ըստ էության քննությունից: Ուստի այս գանգատը չի կարող մերժվել ակնհայտորեն անհիմն լինելու հիմքով՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով: Այն անընդունելի հայտարարելու այլ հիմքեր չեն հաստատվել:

8. Հիմնվելով 6-րդ հոդվածի 1-ին և 3 (բ) և (գ) կետերի վրա՝ դիմողը վկայակոչում է իր պաշտպանության իրավունքների ենթադրյալ խախտումները: Այս կապակցությամբ նա հայտարարում է, որ 1996թ. հոկտեմբերի 1-ին իր կալանավորումը կարգադրելուց ի վեր նա չի կարողացել առանց դատախազի գրավոր թույլտվության խորհրդակցել իր պաշտպանի հետ կամ փոխանակել գաղտնի տեղեկատվություն:

6-րդ հոդվածի 3-րդ կետը նախատեսում է հետևյալը.

« Քրեական հանցագործություն կատարելու մեջ մեղադրվող յուրաքանչյուր ոք ունի հետևյալ իրավունքները. ...

...

բ. ունենալ բավարար ժամանակ և հնարավորություններ իր պաշտպանությանը նախապատրաստվելու համար,

գ. պաշտպանվել անձամբ կամ իր ընտրած դատապաշտպանների միջոցով, կամ եթե նա բավարար միջոցներ չունի դատապաշտպանի ծառայության դիմաց վճարելու համար, ունենալ անվճար նշանակված դատապաշտպան, երբ դա պահանջում են արդարադատության շահերը, ...»:

Դատարանը նշում է, որ վերը նշված գանգատը սահմանափակվում է այն պնդմամբ, որ դիմողը չունի բացարձակ իրավունք հաղորդակցվելու իր պաշտպանի հետ առանց դատախազի գրավոր թույլտվության: Սակայն Դատարանը գտնում է, որ Կոնվենցիայի վերոնշյալ դրույթները չեն երաշխավորում ցանկացած ժամանակ առանց որևէ սահմանափակման պաշտպանի հետ հաղորդակցվելու և նրա հետ գաղտնի տեղեկատվություն փոխանակելու իրավունքը: Դիմողը չի պնդում, որ նրա որևէ խնդրանք՝ հանդիպելու իր պաշտպանների հետ կամ գրելու նրանց, երբևէ մերժվել է: Հետևաբար, Դատարանը չի գտնում, որ դիմողի հաղորդակցությունն իր պաշտպանների հետ վերահսկելու վերաբերյալ դատախազի որոշումն ունեցել է որևէ գործնական հետևանքներ նրա պաշտպանության իրավունքների վրա՝ ըստ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին և 3 (բ) և (գ) կետերի:

Հետևաբար, դիմումի տվյալ մասն ակնհայտորեն անհիմն է՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3 –րդ կետի իմաստով: Ուստի այն պետք է մերժվի Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 4 –րդ կետի հիման վրա:

9. Դիմողն այնուհետև գանգատվում է առ այն, որ քրեական օրենքը հետադարձ կիրառում է ունեցել բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելու համար իր դատապարտման նկատմամբ: Նա վկայակոչում է Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածը, որն ամրագրում է.

«1. Ոչ ոք չպետք է մեղավոր ճանաչվի որևէ գործողության կամ անգործության համար, որը կատարման պահին գործող ներպետական կամ միջազգային իրավունքի համաձայն քրեական հանցագործություն չի համարվել: Չի կարող նաև նշանակվել ավելի ծանր պատիժ, քան այն, որը կիրառելի է եղել քրեական հանցագործության կատարման պահին:

2. Սույն հոդվածը չի խոչընդոտում ցանկացած անձի դատի տալ և պատժել որևէ գործողության կամ անգործության համար, որը կատարվելու պահին, քաղաքակիրթ ազգերի կողմից ճանաչված ընդհանուր սկզբունքներին համապատասխան համարվել է քրեական հանցագործություն»:

Դատարանը նշում է, որ դիմողը չի հերքում այն փաստը, որ մեղսագրվող հանցագործության կատարման ժամանակ բռնության սպառնալիքով գույք ձեռք բերելը ներպետական օրենսդրության համաձայն հանցագործություն էր համարվում, ինչպես ամրագրված է վերոհիշյալ դրույթի առաջին կետում: Ավելին, դիմողը չի պնդում, որ իր կատարած գործողությունները չեն կարող համարվել «քրեական»՝ 7-րդ հոդվածի 2-րդ կետի նպատակների համար:

Սրանից հետևում է, որ գանգատի այս մասն ակնհայտորեն անհիմն է՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով: Ուստի այն պետք է մերժվի Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն:

Այս հիմքերով՝ Դատարանը միաձայն

ԸՆԴՈՒՆԵԼԻ Է ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ, առանց գանգատն ըստ էության գնահատելու, դիմողի գանգատներն այն մասին, որ Գերագույն դատարանն անկողմնակալ դատարան չէր, և որ դատախազը խախտել է անմեղության կանխավարկածը 1996թ. հոկտեմբերի 1-ի իր հայտարարության մեջ:

ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ Է ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ գանգատի մնացած մասերը:

Ս. Դոլլե
Քարտուղար

Ժ.- Պ. Կոստա
Նախագահ